

2022.

Rat u Ukrajini

i javno mnjenje u Srbiji

Autori: Dragoslav Rašeta, Miljan Mladenović, Dimitrije Milić i Lana Radnić

Istraživanje i metodologija

Sprovedeno u okviru projekta „*Raising Awareness about Foreign Authoritarian Influence*“ koji se sprovodi uz podršku **National Endowment For Democracy (NED)**, kao i uz podršku **International Republican Institute (IRI)** u sferi prikupljanja podataka za potrebe medijskog monitoringa i analize medija.

Stavovi izrečeni u daljem tekstu ne predstavljaju zvaničan stav NED-a ili IRI-a

Sukob koji je u Ukrajini počeo ruskom invazijom od 24. februara ove godine imao je velikog uticaja na javno mnjenje u Srbiji, kao jedna od glavnih političkih i društvenih tema. Broj medijskih naslova i članaka koji se u ovom periodu objavio o ovoj temi bio je značajan, a kao tema imao je važno mesto i u predizbornoj kampanji u Srbiji.

Naša organizacija je u okviru projekta „*Raising Awareness about Foreign Authoritarian Influence*“ koji sprovodi uz podršku Nacionalne zadužbine za demokratiju – NED (National Endowment For Democracy - NED) obradila ovaj sukob kao važnu temu za razumevanje stavova građana prema različitim politički važnim državama sveta, naročito Rusije kao jednog od dva aktera sukoba. Naše istraživanje odnosa javnog mnjenja u Srbiji prema ratu u Ukrajini obuhvatalo je tri aktivnosti koje su imale za cilj da izmere na različite načine kako je ovaj sukob uticao na građane i njihove stavove.

Elementi istraživanja

U okviru istraživanja naša organizacija je sprovela medijski monitoring 11 popularnih news portala u Srbiji u periodu od 1. marta do 30. aprila.* Zahvaljujući programskoj platformi *Pulsar* naši istraživači obradili su reprezentativan uzorak od 17 859 objavljenih članaka u ovom vremenskom periodu.

Obradeni su članci koji su u sebi spominjali na bilo koji način aktere rata u Ukrajini (Rusija, Ukrajina, Volodimir Zelenski, Vladimir Putin...) kao i države i organizacije relevantne za ovaj rat (SAD, EU, Belorusija, NATO, Nemačka...) i lidere ovih država i organizacija (Ursula fon der Lajen, Boris Džonson, Emanuel Makron, Si Điping...)

*Alo.rs, B92.net, Blic.rs, Danas.rs, Informer.rs, Novosti.rs, Mondo.rs, Kurir.rs, RTS.rs, SrbijaDanas.com i Telegraf.rs

Cilj ovog dela istraživanja bio je da utvrdimo na koji način su uticajni mediji u Srbiji predstavljali navedene aktere, da li postoje upečatljivi narativi oko njih ili samog sukoba, kome su mediji bili u proseku naklonjeni i da li su u medijima postojale teme koje su bile vezane za ove aktere, a da se ne tiču samo rata u Ukrajini. Zahvaljujući našim nalazima iz pregleda medijske slike mogli smo da utvrdimo generalni ton spominjanja navedenih aktera i da identifikujemo narative koji su bili najzastupljeniji.

Nakon utvrđenih nalaza iz domaćih medija u martu i aprilu, cilj našeg istraživanja bio je da proverimo kompatibilnost medijske slike sa stavovima građana Srbije. U cilju utvrđivanja povezanosti načina predstavljanja aktera u medijima i stavova građana o istim akterima, naša organizacija je u navedenom periodu sprovela istraživanje javnog mnjenja na reprezentativnom uzorku celokupne populacije Srbije bez teritorije Kosova od 1285 ispitanika i seriju fokus grupa na teritoriji grada Beograda. Kroz ukrštanje ova tri izvora, naša organizacija je uspela da dođe do kompletnije slike stanja javnog mnjenja u Srbiji i kroz ugao gledanja načina saopštavanja medija o sukobu, ali i kroz upoznavanje sa stavovima građana Srbije oko rata u u Ukrajini i povezanih političkih tema.

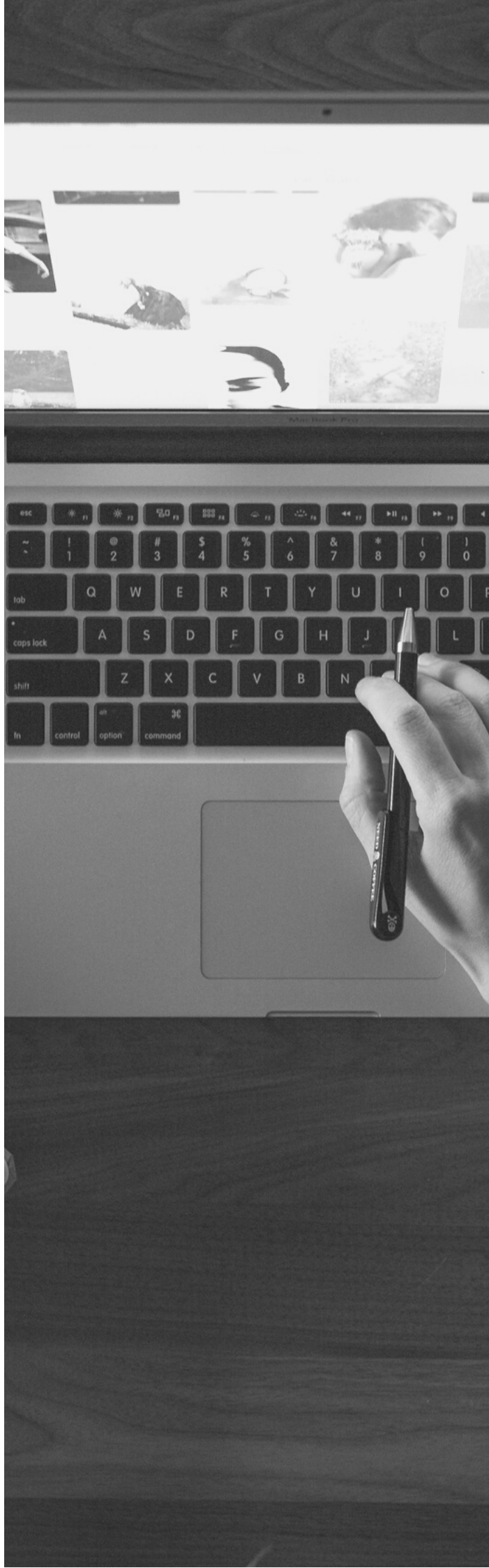
Ciljevi istraživanja

- Utvrditi medijsku sliku u Srbiji vezano za rat u Ukrajini i stanje u svetskoj politici.
- Utvrditi šta građani Srbije misle o navedenim važnim svetskim političkim pitanjima.
- Utvrditi koliko su ton izveštavanja medija i stavovi građana slični i da li su uzročno povezani.

Medijski monitoring

Prva faza istraživanja

U cilju utvrđivanja na koji način mediji u Srbiji mogu imati uticaja na domaće javno mnjenje i stavove građana o spoljnoj politici, naša organizacija je sprovedla medijski monitoring za period od 1. marta do 30. aprila za 11 uticajnih news portala u Srbiji. Na ovaj način želeli smo da saznamo na koji način su mediji u Srbiji prenosili vesti koje se tiču najvažnijih svetskih političkih aktera i koji narativi vezani za njih su bili prisutni u navedenom periodu. Zahvaljujući platformi *Pulsar* i nizu ključnih reči koje se tiču navedenih aktera, naša organizacija je uspela da identifikuje glavne medijske narative i generalni ton spominjanja najvažnijih političkih aktera u svetu.

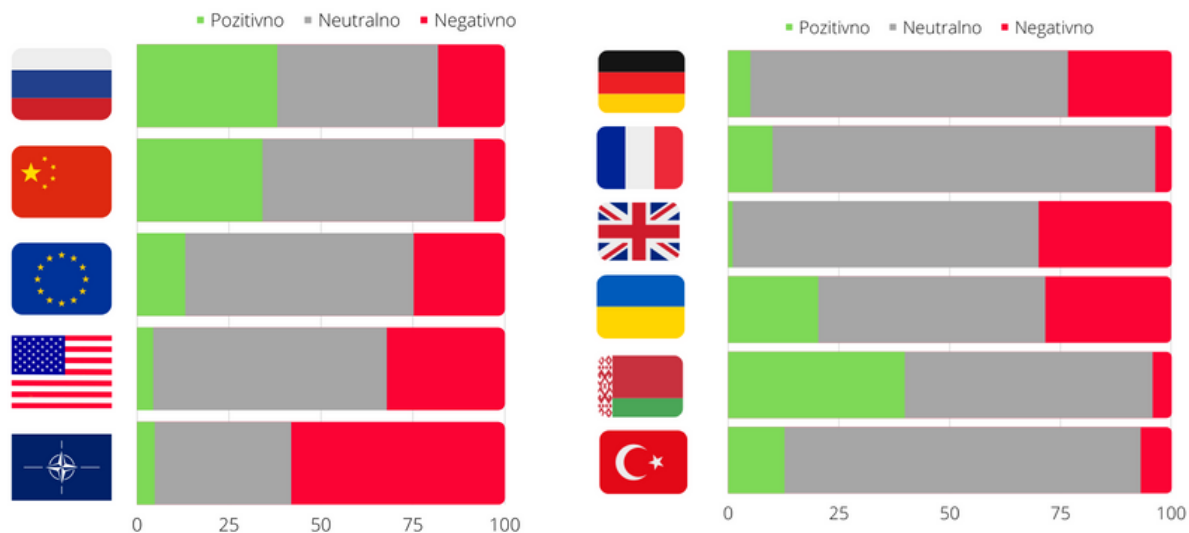
Cilj ovog dela istraživanja bio je da utvrdimo na koji način su uticajni mediji u Srbiji predstavljali navedene aktere, da li postoje upečatljivi narativi oko njih ili samog sukoba, kome su mediji bili u proseku naklonjeni i da li su u medijima postojale teme koje su bile vezane za ove aktere, a da se ne tiču samo rata u Ukrajini. Zahvaljujući našim nalazima iz pregleda medijske slike mogli smo da utvrdimo generalni ton spominjanja navedenih aktera i da identifikujemo narative koji su bili najzastupljeniji.

Nakon utvrđenih nalaza iz domaćih medija u martu i aprilu, cilj našeg istraživanja bio je da proverimo kompatibilnost medijske slike sa stavovima građana Srbije. U cilju utvrđivanja povezanosti načina predstavljanja aktera u medijima i stavova građana o istim akterima, naša organizacija je u navedenom periodu sprovela istraživanje javnog mnjenja na reprezentativnom uzorku celokupne populacije Srbije bez teritorije Kosova i seriju fokus grupa na teritoriji grada Beograda. Kroz ukrštanje ova tri izvora, naša organizacija je uspela da dođe do kompletnije slike stanja javnog mnjenja u Srbiji i kroz ugao gledanja načina saopštavanja medija o sukobu, ali i kroz upoznavanje sa stavovima građana Srbije oko rata u u Ukrajini i povezanih tema.

S obzirom da je tema rata u Ukrajini bila jedna od važnijih tema u medijima u navedenom periodu, veliki broj članaka spominjao je neke od korišćenih ključnih reči, koje su olakšavale pretragu online spominjanja traženih pojmova. Naš istraživački tim analizirao je medijsku sliku u periodu mart-april na reprezentativnom uzorku od 17 859 medijskih članaka koji su spominjali neke od aktera. Nakon odstranjivanja članaka koji su irelevantni za analizu i čije spominjanje glavnih svetskih političkih aktera nema politički relevantnu konotaciju, rezultati koji su dobijeni pokazuju izvesene afinitete na makro nivou.

Rezultati monitoringa

17 859 medijskih članaka u 11 uticajnih news portala od 1. marta do 30. aprila 2022.

Kada se analiziraju rezultati za posmatrane države i međunarodne organizacije i generalni ton njihovog predstavljanja u javnosti, velike razlike su veoma lako primetne. Iako je većina aktera u člancima najčešće predstavljena u neutralnom tonu, postojale su velike razlike u odnosu članaka koji su bili u negativnom i pozitivnom tonu.

Akteri koji su imali ubedljiv neto pozitivan odnos pozitivnog i negativnog predstavljanja su: Belorusija (+36%), Kina (+25%) i Rusija (+20%), dok su nešto niži neto pozitivan skor zabeležile i Francuska (+6%) i Turska (+6%). Svi ostali relevantni akteri zabeležili su neto negativan bilans koji se razlikovao na skali od umereno negativnog do veoma negativnog. Umereno negativan rezultat zabeležile su države i organizacije poput: Ukrajine (-9%), Evropske unije (-13%) i Nemačke (-18%). Veoma negativan odnos članaka zabeležile su države i organizacije poput: SAD-a (-29%), Ujedinjenog Kraljevstva (-29%) i NATO-a (-55%).

Pozitivni članci vezani za Rusiju najčešće su: hvalili rusku vojsku kao uspešnu i predviđali joj vojne uspehe, opravdavali rusku intervenciju, govorili pozitivno o stanju ruske ekonomije tokom sankcija, predstavljali je kao energetski nadmoćnu u odnosu na evropske države i reklamirali video snimke dejstava ruske vojne opreme u Ukrajini. Ovi članci najčešće su uz pozitivan ton o Rusiji paralelno negativno predstavljali: Ukrajinu, NATO, SAD, Evropsku uniju ili Zapad kao celinu.

Na drugoj strani, Rusija je u medijima trpela i kritičke tonove i negativno predstavljanje. U člancima sa negativnim tonom predstavljena je: kao ekonomija kojoj sledi propast, kao vojska niskih sposobnosti, optuživana je za ratne zločine i razaranje gradova u Ukrajini, kao država koja se ponaša „neicivilizovano“ i čiji je poredak autoritaran. Na drugoj strani, Belorusija je predstavljena mahom u pozitivnom kontekstu na sličan način, ali sa retkim kritičkim tonovima kakve je trpela Rusija.

Kina je iz nedelje u nedelju u odnosu na Rusiju, Ukrajinu ili Sjedinjene Američke države imala od 5 do 10 puta manje spominjanja u člancima, ali je zabeležila u ogromnoj većini pozitivne i neutralne članke, a tek mali udeo negativnih (samo 9%). Kina je najčešće predstavljena kao: partner Srbije, sila u porastu i konstruktivna država tokom rata u Ukrajini. U kritičkim tekstovima mahom je trpela napade zbog tema koje se ne tiču direktno rata u Ukrajini, poput: zagađenja proizvedenog od strane kineskih firmi u Srbiji i strogih antipandemijskih lockdown mera u kineskim gradovima.

Države koje su imale umereno neto pozitivan odnos, poput Francuske ili Turske, imale su i drastično manji broj spominjanja. Turska je zabeležila nekoliko pozitivnih članaka zbog investicija turskih kompanija u Srbiji, dok su pozitivne vesti za Francusku najčešće bile vezane za izbornu kampanju u ovoj državi i predstavljanje Pariza kao konstruktivnog aktera tokom rata u Ukrajini.

Sama Ukrajina u domaćim medijima bila je značajno više polarizujuća tema, ali i sa veoma velikim brojem spominjanja u člancima u kontinuitetu. U člancima u kojima je bila predstavljena u negativnom tonu, Ukrajina je opisivana kao: „nacistička država“, optuživana za zločine nad ruskim civilima, kao marioneta zapadnih država, kao krivac za ratni sukob, kao država koja će svakog trenutka izgubiti rat i kao slaba država. Iako je Ukrajina imala češće negativan medijski tretman od pozitivnog, većina pozitivnih članaka je Kijev predstavljala kao: nepravednu žrtvu agresije, državu u kojoj zbog Rusije stradaju nedužni civili, kao državu koja se vešto brani od strane agresije i značajan broj članaka obradio je empatične priče o ukrajinskim izbeglicama u Srbiji i svetu.

Zapadne države i organizacije su sa treće strane zabeležile najnegativnije predstavljanje, sa spomenutim izuzetkom Francuske. Najizbalansiraniji tretman imale su Evropska unija i Nemačka, gde je u slučaju Nemačke broj neutralnih vesti bio ubedljivo najveći.

"Akteri koji su imali ubedljiv neto pozitivan odnos pozitivnog i negativnog predstavljanja su: Belorusija (+36%), Kina (+25%) i Rusija (+20%)..."

Kada se radilo o negativnim vestima, Nemačka je mahom predstavljana kao država koju očekuje ekonomska propast zbog sankcija i koja je veoma ranjiva zbog ruskog gasa. Za većinu medija, Nemačka je bila predstavljana kao svojevrsni udžbenički primer države koja će platiti cenu američke politike. Od pozitivnih članaka oko ove države, dominirale su afirmativne priče oko rastućih ekonomskih odnosa Srbije i ove države.

Sličan obrazac je važio i za Evropsku uniju, sa dodatnim fokusom na evrointegracije Ukrajine (u različitom tonu interpretirano) i pritisak da Srbija uskladi svoju spoljnu politiku vezano za Rusiju. EU je pozitivno predstavljana kroz različite članke koji su reklamirali programe evropske pomoći Srbiji, a negativno najčešće kao neko ko "ucenjuje Srbiju".

Ostali zapadni akteri imali su dosta lošiji medijski tretman. Severnatlanska alijansa (NATO) imala je ubedljivo najviše negativnih članaka, koji su dobrim delom bili posvećeni bombardovanju Savezne Republike Jugoslavije 1999, okrivljavanju NATO-a da je proizveo rat u Ukrajini i prenošenju napada na ovaj savez od ruskih i beloruskih državnih zvaničnika. Sličan negativan ton imale su i SAD u domaćim člancima, a najčešće su bile meta napada prenešenih izjava ruskih i beloruskih zvaničnika, kao i većinski predstavljene kao krivac za rat u Ukrajini. Međutim, kada se radi o intervenciji iz 1999. NATO je bio češće formulisan kao krivac, a SAD kao pojedinačna država značajno ređe.

Ujedinjeno Kraljevstvo zabeležilo je manje spominjanja u medijima od ostalih država, ali je skoro svako spominjanje koje nije bilo neutralno, bilo negativno. Primetan je značajan uticaj ruskih medija i emisija na članke u Srbiji, gde je Ujedinjeno Kraljevstvo označeno kao najveći neprijatelj Rusije. Dosta članaka je prenosilo izjave iz navedenih medija i emisija, uz slična saopštenja ruskih zvaničnika, ali i krivljenje Ujedinjenog Kraljevstva da naoružava kosovske Albance i radi protiv interesa Srbije.

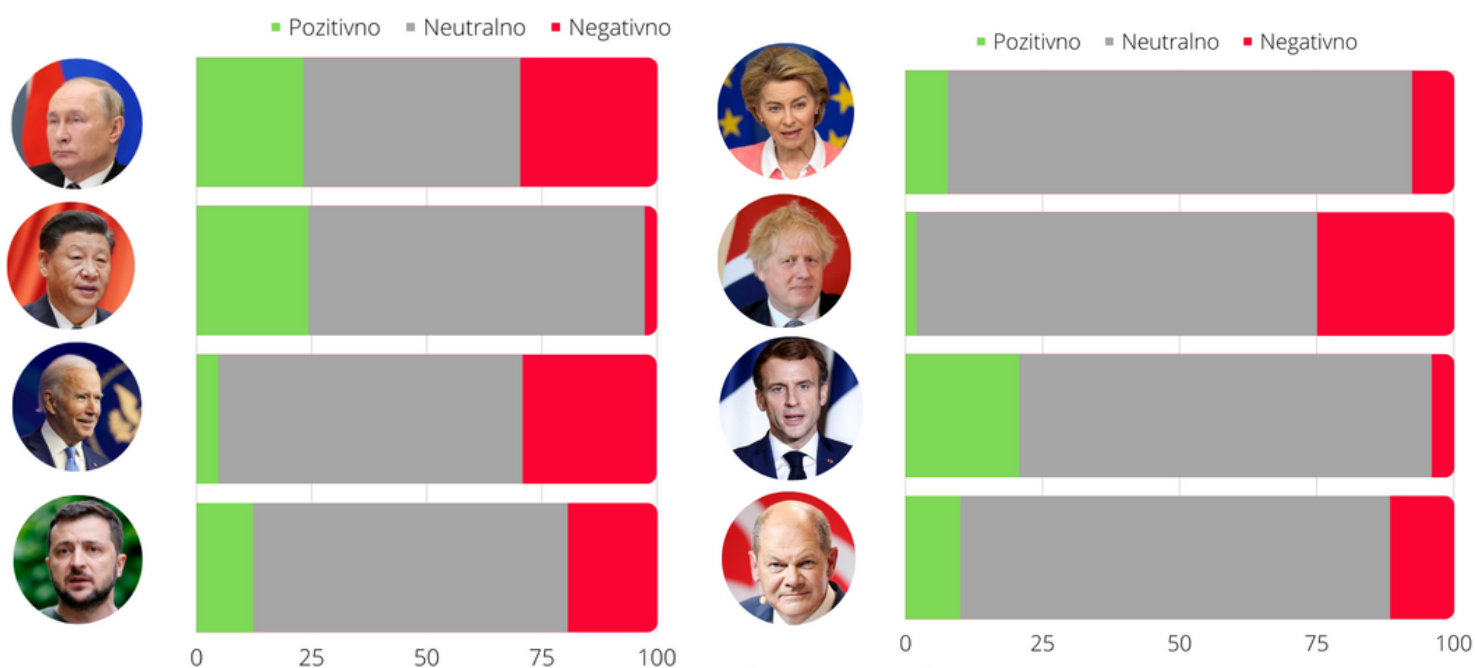
Slični procenti se mogu pronaći i kada se radi o pojedinačnim liderima navednih država i organizacija. Odnos pozitivnih i negativnih članaka o liderima identičan je u skoro svim primerima sa odnosom koji imaju države i organizacije koje predstavljaju, uz nekoliko važnih izuzetaka.

Vladimir Putin je u istom vremenskom intervalu generisao više negativnih članaka od Rusije, te je njegov neto odnos članaka u pozitivnom i negativnom tonu čak blago negativan (-7%). Ruski predsednik generisao je seriju negativnih članaka prilikom poređenja nezavisnosti Luganska i Donjecka sa Kosovom, značajan broj članaka bavio se iz negativnog ugla njegovim mentalnim i fizičkim zdravljem i dovodio u pitanje njegovo donošenje odluka, a jedan deo je implicitno navodio na zaključak da ubija političke protivnike.

"Vladimir Putin je generisao više negativnih i manje pozitivnih članaka od Rusije kao države"

Svetski politički lideri i ton izveštavanja o njima u medijima u periodu mart-april

Sentimenti članaka (mart-april)

Lideri poput Volodimira Zelenskog, Džoa Bajdena ili Borisa Džonosona imali su nešto bolji neto odnos negativnih i pozitivnih članaka od svojih država, prvenstveno zbog manje negativnih i više neutralnih vesti. Predsednica Evropske komisije, Ursula fon der Lajen, zabeležila je značajno bolji odnos od Evropske unije kao aktera spominjanog u člancima. Dok je Evropska unija zabeležila neto negativan odnos (-13%), Ursula fon der Lajen zabeležila je jednak odnos negativnih i pozitivnih vesti, prvenstveno zbog značajno manje posvećene pažnje od strane domaćih medija i mahom neutralnim člancima koji su prenosili njene izjave.

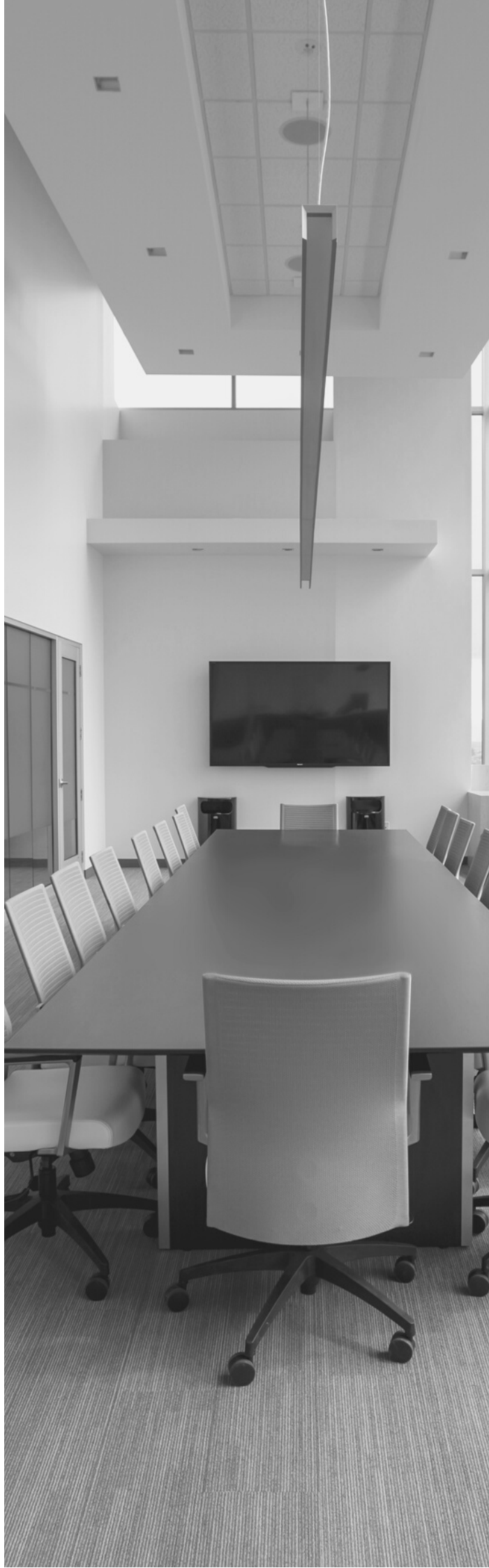
Fokus grupe

Druga faza istraživanja

U sledećoj fazi istraživanja naša organizacija je uspešno sprovela više fokus grupa, sa ciljem detaljnijeg istraživanja na koji način i koliko uspešno mediji koji su bili predmet prethodno sprovedenog monitoringa učestvuju u oblikovanju stavova javnog mnjenja, naročito prema Rusiji i Kini.

Fokus grupe su održane u poslednjoj nedelji juna 2022. godine, a glavna tema su bili stavovi učesnika o ratu u Ukrajini, kao i njihova percepcija o posledicama koji će ovaj rat ostaviti na globalnu ekonomiju i spoljnopolitički kurs Srbije.

Uzroci rata - Fokus grupa je otvorena nizom pitanja koja se tiču osnova rusko-ukrajinskog sukoba. Ispitanicima su postavljena pitanja o uzrocima rata, odgovornosti koje zaraćene strane imaju, ali i o tome na koji način se rat mogao izbeći.

Većina ispitanika je delila stav da je izuzetno teško komentarisati same uzroke koje su doveli do sukoba, kako zbog komplikovane i konfuzne istorijske pozadine ("...tenzije između Rusije i Ukrajine postoje decenijama unazad..."), ali i zbog toga što većina ispitanika smatra da informacije koje mediji plasiraju ne predstavljaju apsolutnu istinu i da je u toku propagadni rat između zaraćenih strana ("...u ratu je dozvoljeno laganje i ratna propaganda pa ja kao običan građanin nemam pojma šta je uzrok rata").

(Ne)zavisna Ukrajina - Takođe, ispitanici ne percipiraju Ukrajinu kao samostalnog aktera na međunarodnoj sceni, već na rat gledaju iz prizme sukoba između globalnih sila, gde na jednoj strani vide SAD i EU, a na drugoj Rusiju.

Ukrajinu ispitanici vide kao žrtvu preko čijih leđa se ove velike sile obračunavaju, na štetu ukrajinskog naroda koji najviše strada ("...velike sile oduvek utiču i na mir i na rat..." " ...ovo je odmeravanje snaga velikih sila gde je Ukrajina kolateralna šteta...").

"Ispitanici ne percipiraju Ukrajinu kao samostalnog aktera na međunarodnoj sceni, već na rat gledaju iz prizme sukoba između globalnih sila, gde na jednoj strani vide SAD i EU, a na drugoj Rusiju."

Ispitanici se saosećaju sa ukrajinskim narodom i strogo osuđuju njegovo stradanje i uništavanje Ukrajine, ali samu vlast Ukrajine posmatraju kao marionetu Zapada ili da zbog drugih razloga ona ne predstavlja volju građana Ukrajine. Kao takvu, većina ispitanika je smatraju podjednako krivom za rat koliko i Rusiju.

Uloga NATO saveza- I pored brojnih nejasnoća i konfuzija koje su ispitanici imali u vezi sa pozadinom sukoba, zanimljiva je činjenica da u narativima većine ispitanika ipak može da se očitava stav da je rat prouzrokovalo kršenje pređašnjih dogovora o (ne)širenju NATO pakta, te da je potencijalno pristupanje Ukrajine NATO savezu bio razlog da Vladimir Putin odreaguje napadom na Ukrajinu (“...oni (NATO) su im došli na kuću i to je bila samo reakcija”, “... Amerika i NATO su glavni uzrok skoro svakog rata, jer su svuda umešani...”).

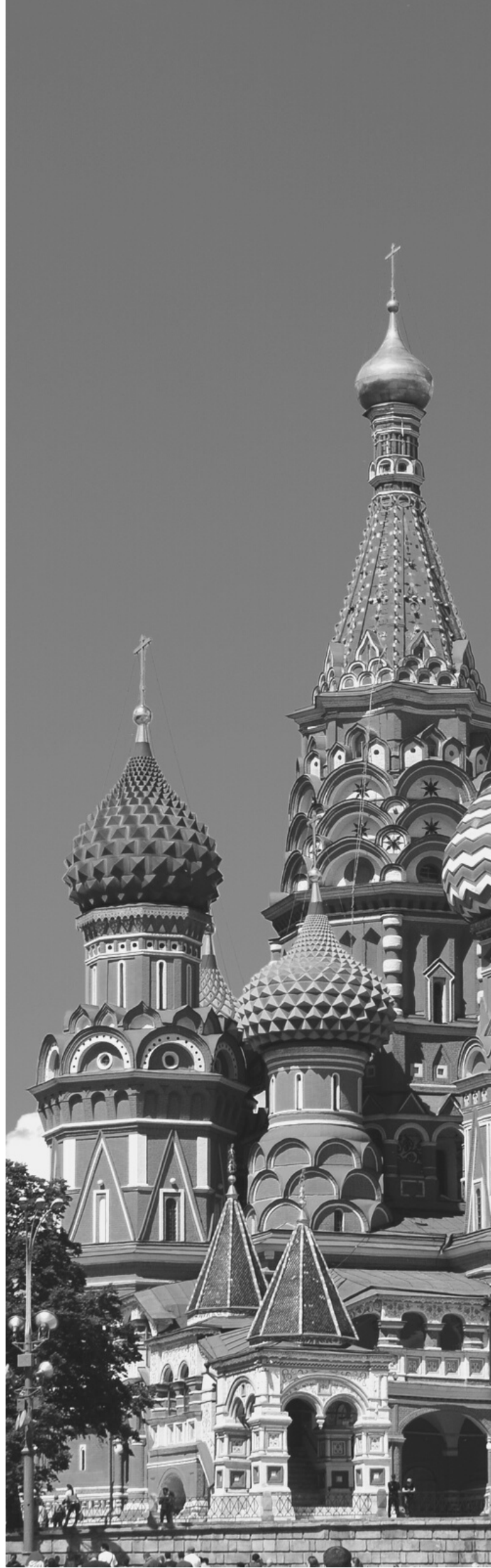
Ispitanici su komentarisali i potencijalno priključenje Finske i Švedske NATO paktu i mišljenja su bila podeljena – deo ispitanika smatra da takav potez neće imati uticaja na razvoj događaja u ukrajinskom ratu, dok drugi deo brine činjenica da i države koje su ranije bile neutralne sada žele da budu deo NATO-a. Samo jedan ispitanik je istakao da smatra Putina za najvećeg krivca, budući da je on taj koji je zvanično započeo rat zbog toga što mu ne odgovara prozapadno orijentisana Ukrajina (“...donešena je odluka slobodnom voljom (Rusije) koja je dovela do uništavanja gradova i smrti ljudi.”).

Sankcije i posledice - Sledeća tema koja je bila predmet razgovora na održanim fokus grupama je pitanje sankcija. Naši ispitanici pojam sankcija tumače kao legitimno političko sredstvo koje se koristi u cilju namernog oslabljenja određene države. Ispitanici kroz debatu provlače paralelu između današnjih sankcija Rusiji i nekadašnjih sankcija Srbiji i većina se slaže da za Rusiju kao veliku silu, one neće biti pogubne kao po tadašnju SR Jugoslaviju (“Rusija ima samoodrživu privredu i može da živi bez ikoga”, “Rusija ne bi ni ulazila u rat da nije proračunala moguće sankcije i da je znala da ide u propast”).

Štaviše, većina ispitanika smatra da će uvođenje embarga na rusku naftu i gas najviše pogoditi stanovništvo Evrope (“... svi koji voze kola u celoj Evropi osetiće poskupljenje goriva, to je neminovno, a zavisice od dužine ovog rata da li će to dovesti i do siromaštva”), dok samo jedan ispitanik iznosi suprotan stav - da će embargo na ruske energente biti delotvorna sankcija za slabljenje ove sile (“...lakše je naći alternativnog proizvođača nego alternativno tržište na koje bi prodavao ono od čega toliko zavisiš...”).

Interesi velikih sila - Još jedna od tema o kojoj se diskutovalo na fokus grupi ticala se pojedinačnih odgovora različitih država na situaciju u Ukrajini – u izlaganjima ispitanika registrovani su stavovi o tome kakve mere bi bile optimalne u cilju završetka rata, koje države su povukle ‘pametne’ poteze koje će ih dovesti do dobitaka za njih, a koje su u tom cilju omanule.

Ispitanici konstatuju da je slanje naoružanja i finansijska podrška Ukrajini pogrešan način da se rat zaustavi, takve mere podrške vide kao licemernu pomoć, a ne konkretnu akciju koja nedvosmisleno teži okončanju rata (“Niko ništa konkretno nije preuzeo, svi predlažu završetak rata pod određenim uslovima, a ne mir po svaku cenu...”, “Evropa, Britanija i Amerika šalju naoružanje i novac, ali ne i svoje ljude koji bi ratovali i pomogli okončanju situacije, ovo što sada rade je zapravo način da se rat održava i i traje...”).

Kao države koje bi mogle da profitiraju i/ili ne osete značajne ekonomske posledice rata u Ukrajini spominju se: Kina, Turska, SAD, pa i Srbija i Mađarska, za koju većina ispitanika pogrešno veruje da nije uvela sankcije Rusiji, dok se Evropa, još jednom, spominje kao moguća strana koja će osetno ispaštati.

Govoreći o političkim blokovima koji su posledica rata u Ukrajini ispitanici mahom imenuju savezništva Rusije sa Kinom i Turskom, i EU sa SAD.

"Ispitanici konstatuju da je slanje naoružanja i finansijska podrška Ukrajini pogrešan način da se rat zaustavi."

Zanimljivo je da velika većina ispitanika smatra da ovi savezi nisu ideološki obojeni i vidi EU i Rusiju kao “mlađe partnere” (“...Kina jača odnose sa Rusijom jer njima ovaj rat najviše odgovara i jer to vide kao priliku da u budućnosti postanu ekonomski jači od Amerike”, “... Kina će odbaciti Rusiju kada joj to bude odgovaralo kao i ranije...”, “EU je kao 51. članica SAD, ali bez prava glasa”, “Iznurivanje od strane SAD da Evropa postane još zavisnija od njih, jačaće odnosi prividno, a ustvari će se samo jačati zavisnost Evrope o SAD”).

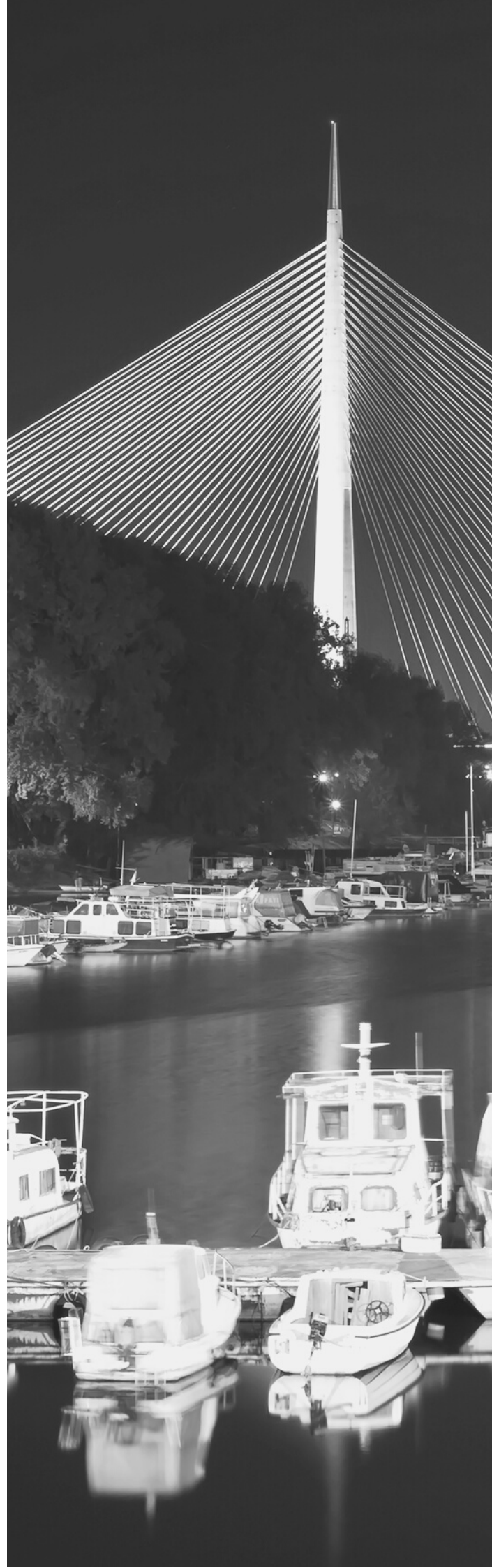
Na samom kraju, ispitanicima su postavljena pitanja u vezi sa pozicijom koju je Srbija zauzela po pitanju rata u Ukrajini i kako će dosadašnje i potencijalne buduće odluke uticati na dešavanja u našoj zemlji.

Položaj Srbije - Svi ispitanici ističu da je položaj Srbije od početka rata izuzetno nezahvalan i tumače ga kao 'sedenje na dve stolice' ("Nalazimo se u nezdnoj poziciji jer smo i sa Rusijom pa i Ukrajinom u prijateljskim odnosima, ti narodi su mnogo sličniji nama nego zapadne zemlje", "Većina Srba podržava Putina, a mi kao težimo evropskom putu..."). Dilema političkih zvaničnika naše države je protumačena kao sukob tradicije i evropskih težnji.

Ispitanici su diskutovali o terminu 'neutralnosti' koji se u govoru i medijima poistovećuje sa neuvođenjem sankcija Rusiji, te su ocenili da nije ispravno tvrditi da je stav Srbije prema ratu potpuno neutralan ("Neutralnost ne postoji, ako nisi uveo sankcije Rusiji onda ih podržavaš u očima Evrope", "Rusija je nama zahvalna što smo neutralni i što ih podržavamo").

Ipak, položaj koji je naša država do sada zauzela ocenjuju kao najpovoljniji jer je u našem najboljem interesu u ovom trenutku, a kao razloge za takav stav pominju pogodnosti u vezi nabavke nafte i gasa koje su posledica neuvođenja sankcija ("Uvođenje sankcija Rusiji bi nas puno koštalo jer bi nas to koštalo nafte i gasa...", "...uvođenje sankcija Rusiji bi u ovom trenutku bila autodestrukcija.")

Takođe, kod većine ispitanika postoji mišljenje da u evropskom putu Srbiju koči pitanje Kosova više nego pitanje opredeljenja u vezi ukrajinskog rata. Upravo problem Kosova ističu kao permanentno pitanje u spoljnoj politici Srbije i stava su da su sve donešene odluke u vezi rata u Ukrajini, direktno u vezi s njim.

Većinski ispitanici su se složili u mišljenju da bi Srbija trebalo da ostane na evropskom putu, ali da je nužno da održimo stav o neuvođenju sankcija dokle god pritisci od strane Zapada nisu konkrenti, već pasivni.

Na kraju, potegnuto je pitanje posledica ukrajinskog rata na situaciju u Srbiji, te ispitanici navode da primećuju poskupljenja namirnica, nekretnina i goriva što dovode u direktnu vezu sa trenutnim ratom, i složni su u stavu da će se inflacija sve više osećati u budućnosti.

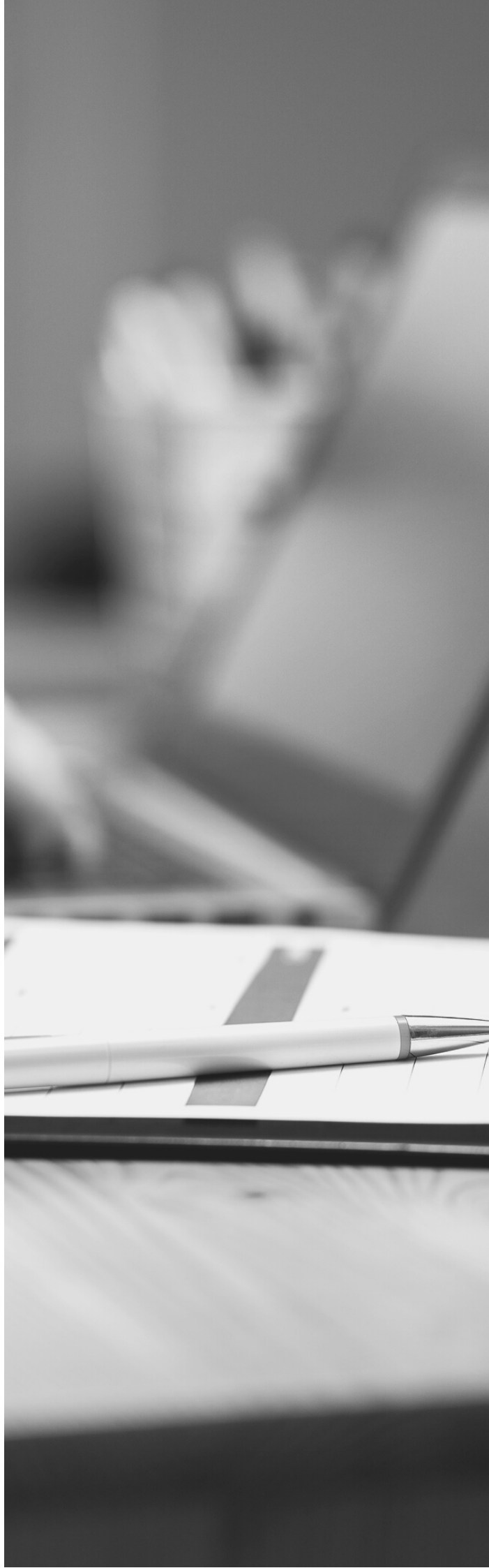
Istraživanje javnog mnjenja

Treća faza istraživanja

U sledećoj fazi istraživanja naša organizacija je sprovela je istraživanje javnog mnjenja radi boljeg uvida o stavovima građana o ratu u Ukrajini na nivou Srbije (bez Kosova i Metohije) od 13. do 19. juna.

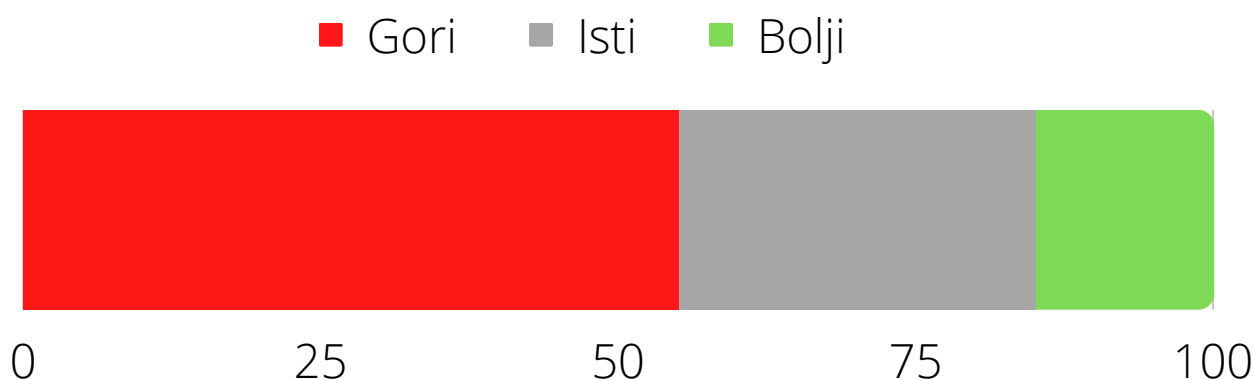
Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1285 ispitanika. Istraživanje je sprovedeno u okviru onlajn panela (CAWI), a upitnik se sastojao od ukupno 39 pitanja, od kojih je 31 bilo obavezno, 3 su bila uslovna, a 5 opcionih. Prosečno vreme popunjavanja upitnika iznosilo je 13 minuta i 16 sekundi (iz računice izbačeni najniži i najviši autlajeri), pri čemu je upitnik popunilo 33% svih koji su istom pristupili.

Istraživanje je obuhvatilo različite oblasti koje se tiču aktuelnog sukoba, od ekonomije do međunarodne politike.

Strah za budući životni standard

Kakav životni standard ispitanici očekuju za sebe sledeće godine:

Na samom početku istraživanja, ispitanicima je postavljeno pitanje koje se tiče aktuelne situacije u svetu i njihovog gledanja na globalna zbivanja. Čak 30% svih ispitanika istaklo je da zbog aktuelnih dešavanja u Ukrajini ima loš predosećaj u vezi Srbije, a 15% njih oseća se depresivno. Zbog inflacije je za svoju, ili finansijsku situaciju okruženja, zabrinuto 49% svih ispitanika, a zbog pozicije Srbije prema dešavanjima u Ukrajini čak 53% ispitanika zabrinuto je da bismo mogli imati različite probleme u predstojećem periodu. Na kraju, svega 15% ispitanika je zabrinuto za svoju bezbednost i za bezbednost okruženja zbog rata u Ukrajini.

Kada je ispitanicima postavljeno pitanje u vezi očekivanja od životnog standarda naredne godine, dobijeni su rezultate koji se poprilično razlikuju od prethodnih istraživanja koja je naša organizacija sporvodila. Čak 55% svih ispitanika misli da će njihov životni standard naredne godine biti lošiji, 30% smatra da će biti isti, a svega 15% misli da će biti bolji.

Nakon toga, ispitanicima je postavljeno pitanje da ocene pojedine svetske lidere, kao i države i saveze. Pred njima se našla skala sa 7 odgovora (veoma negativno mišljenje, negativno mišljenje, donekle negativno mišljenje, neutralno mišljenje, donekle pozitivno mišljenje, pozitivno mišljenje i veoma pozitivno mišljenje) i dodatna mogućnost da kažu da ne znaju o kome/čemu je reč. Lideri koji su se našli na spisku za ocenjivanje su: Aleksandar Lukašenko, Boris Džonson, Džozef Bajden, Emanuel Makron, Olaf Šolc, Redžep Tajip Erdogan, Si Đinping, Ursula fon der Lajen, Viktor Orban, Vladimir Putin i Volodimir Zelenski. Države i savezi koji su se našli na spisku za ocenjivanje: Belorusija, Evropska unija, Francuska, Kina, Mađarska, Nemačka, Rusija, Sjedinjene Američke Države, Turska, Ukrajina i Velika Britanija - UK.

Najveću prosečnu ocenu dobili su Rusija (4,9), Kina (4,7), Si Đinping (4,5), Mađarska (4,4), Vladimir Putin (4,4) i Viktor Orban (4,2). Najlošije ocene dobili su Džozef Bajden (1,5), Boris Džonson (1,7), Sjedinjene Američke Države (1,8) i Velika Britanija - UK (1,9).

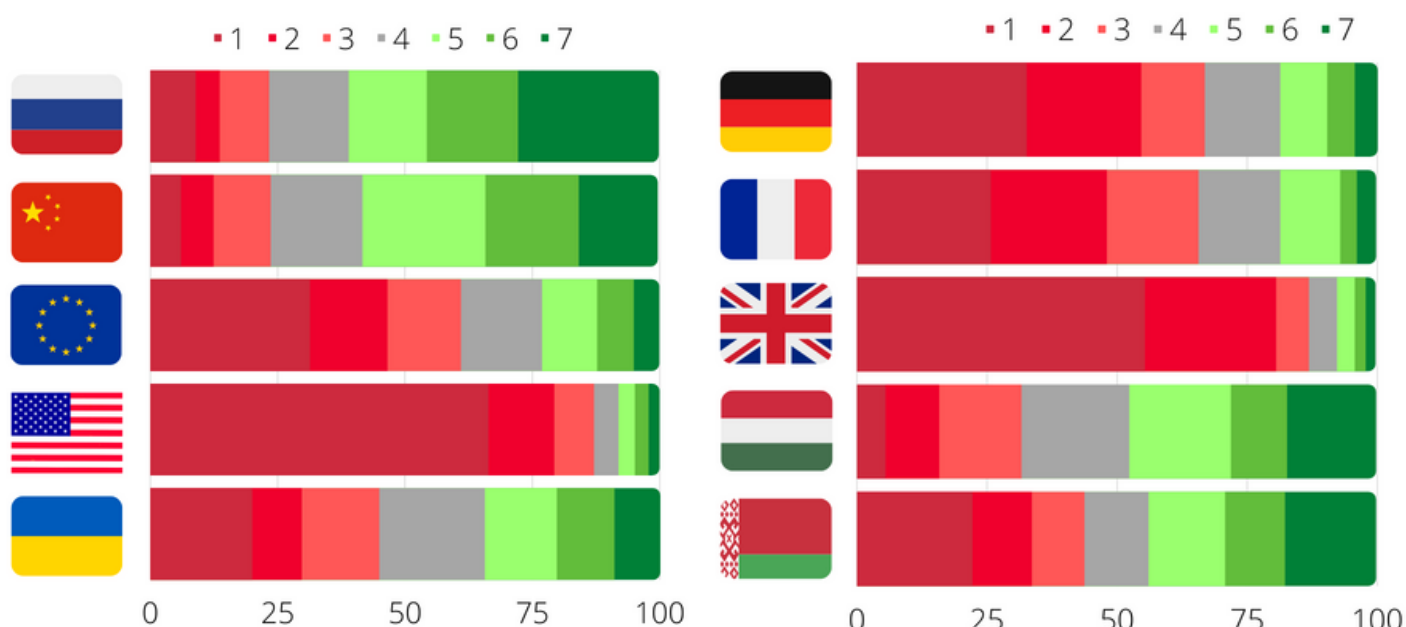
"Na skali ocena od 1 do 7, ispitanici su najbolju prosečnu ocenu dali: Rusiji (4,9), Kini (4,7), Si Đinpingu (4,5), Mađarskoj (4,4), Vladimiru Putinu (4,4) i Viktoru Orbanu (4,2)..."

Kada je u pitanju medijalna ocena, ona iznosi 5 u slučaju Kine, Rusije i Putina, a 1 u slučaju Džonsona, Bajdena, SAD i UK.

Najveći broj ispitanika o aktuelnim dešavanjima u svetu informiše se preko televizije - 47%, 35% preko internet portala, 14% sa društvenih mreža (YouTube, Facebook, Telegram i Twitter), 3% navodi prijatelje i rodbinu, a 1% novine.

Stavovi građana o državama i organizacijama

Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1285 ljudi na teritoriji Srbije (bez KiM) od 13. do 19. juna

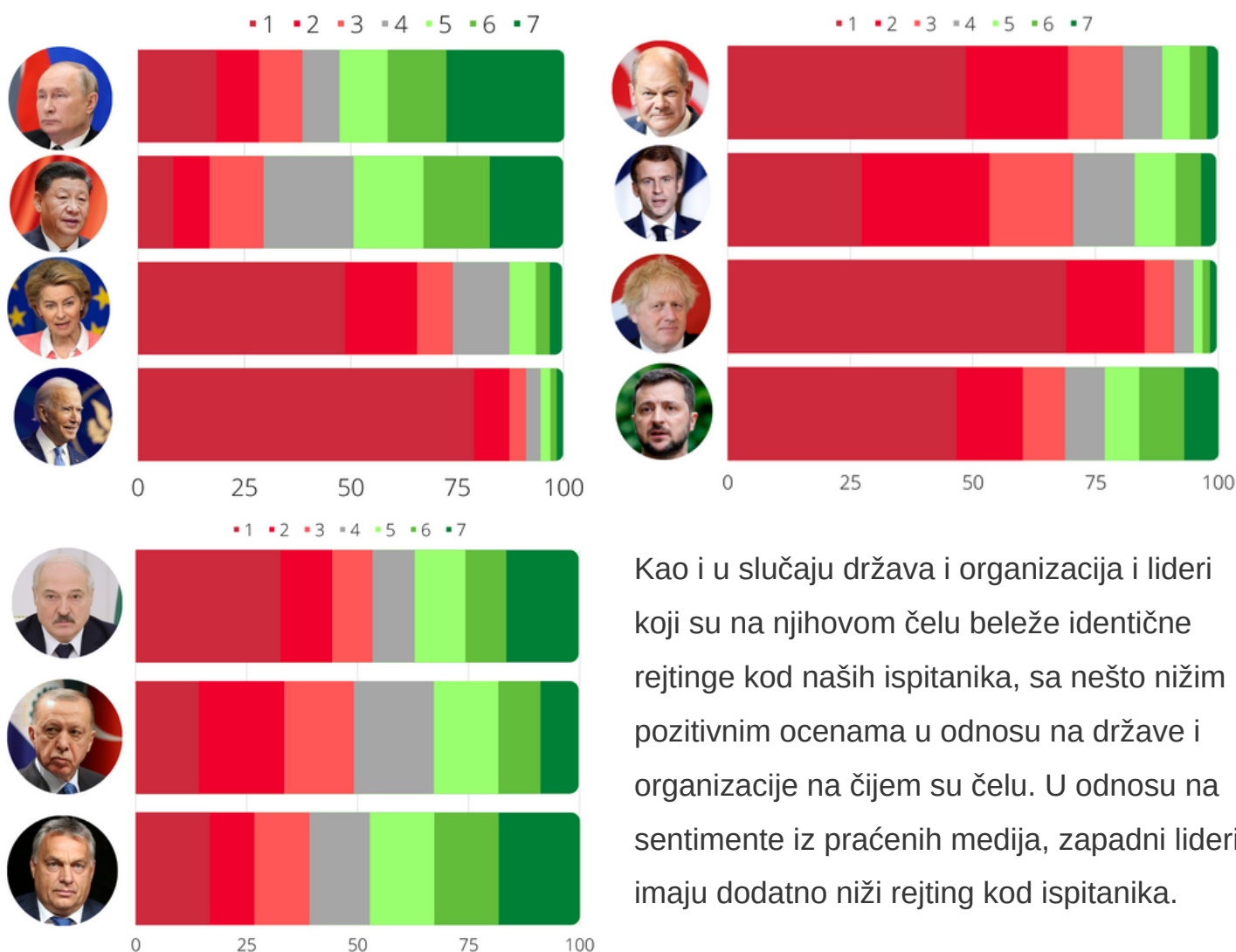
Skala sa 1-7 (veoma negativno mišljenje, negativno mišljenje, donekle negativno mišljenje, neutralno mišljenje, donekle pozitivno mišljenje, pozitivno mišljenje i veoma pozitivno mišljenje)

Kroz grafički prikaz mogu se videti sentimente građana koji se odnose na 9 istraživanih država i Evropsku uniju kao organizaciju. Mali broj država i organizacija ima neto pozitivan odnos ocena. Države koje imaju neto pozitivan rejting kod građana, odnosno višu prosečnu ocenu, u ogromnom delu su države i koje su veoma pozitivno predstavljane u medijima u prethodno istraživanom periodu kroz medijski monitoring.

Stavovi građana o svetskim liderima

Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1285 ljudi na teritoriji Srbije (bez KiM) od 13. do 19. juna

Kao i u slučaju država i organizacija i lideri koji su na njihovom čelu beleže identične rejtinge kod naših ispitanika, sa nešto nižim pozitivnim ocenama u odnosu na države i organizacije na čijem su čelu. U odnosu na sentimente iz praćenih medija, zapadni lideri imaju dodatno niži rejting kod ispitanika.

Skala sa 1-7 (veoma negativno mišljenje, negativno mišljenje, donekle negativno mišljenje, neutralno mišljenje, donekle pozitivno mišljenje, pozitivno mišljenje i veoma pozitivno mišljenje)

Nakon dela istraživanja koji se tiče ocena svetskih lidera, država i organizacija, usledila je serija pitanja koja se tiču rata u Ukrajini. Prvo od njih odnosilo se na uzrok izbijanja sukoba, gde je 41% ispitanika označio „želju NATO alijanse da se širi na istok i na taj način ugrozi interese Rusije“ kao glavni uzrok, 15% smatra da je to „denacifikacija i demilitarizacija Ukrajine“, 13% da je u pitanju „imperijalna politika koju Rusija vodi“, a 12% da „Rusija želi da spreči genocid u Donbasu“. Po 10% ispitanika smatra da je uzrok rata želja Rusije „da spreči Ukrajinu da krene ka Zapadu“ i „da širi svoju teritoriju i na taj način poboljša svoj položaj“.

Kada je u pitanju odgovornost za rat u Ukrajini, 32% ispitanika smatra da je ona isključivo na Zapadu, a 27% da je najvećim delom snosi Zapad. Tek 13% smatra da je jedini krivac Rusija, 10% da je najveći, ali ne i jedini, krivac Rusija, a 18% smatra da odgovornost dele Zapad i Rusija.

Upitani da li misle da će doći do direktnog sukoba Rusije i NATO-a, 22% je sigurno, a 37% veruje da do njega neće doći, dok je 4% sigurno, a 5% veruje da će do njega doći. Čak 31% ispitanika nije sigurno da li će doći do direktnog sukoba Rusije i NATO.

Na pitanje koje se tiče Finske i Švedske i njihove aplikacije za ulazak u NATO, 18% ispitanika smatra da je to „prst u oko Rusiji i da bi Rusija imala pravo da vojno interveniše u ovim državama“, 33% smatra da je to „prst u oko Rusiji, ali ona ne bi imala pravo da vojno interveniše“, 33% smatra i da je to „pravo i izbor Finske i Švedske na koje niko nema pravo da utiče“, dok 16% smatra da je to „način Finske i Švedske da se zaštite od ruske agresije, jer bi imali podršku NATO-a u slučaju sukoba sa Rusijom“.

Da će više štete od sankcija imati Zapad smatra 59% ispitanika, dok 25% smatra da će više ispaštati Rusija. Tek 17% njih je naznačilo da nije sigurno.

Kada je u pitanju željena pozicija Srbije po pitanju rata u Ukrajini, nepunih 2% svih ispitanika smatra da Srbija treba da šalje vojsku ili naoružanje nekoj od dve strane i u ovom istraživanju te 4 opcije su autlajeri.

"41% ispitanika je označilo „želju NATO alijanse da se širi na istok i na taj način ugrozi interese Rusije“ kao glavni uzrok rata, 15% smatra da je to „denacifikacija i demilitarizacija Ukrajine“, 13% da je u pitanju „imperijalna politika koju Rusija vodi“..."

Od preostalih 5 opcija, 47% ispitanika smatra da Srbija treba da ostane neutralna, i da što je više moguće pokuša da održi odnos sa Ukrajinom i Rusijom kakav je postojao i pre rata, 22% smatra da Srbija treba da poziva na mir i da svojim angažovanjem radi na ostvarivanju toga, 7% smatra da Srbija treba da šalje humanitarnu pomoć Ukrajini i da zbrinjava njihove izbeglice, 7% smatra da Srbija treba da uvede individualne sankcije ruskim političarima koje će ostati na snazi do ruskog povlačenja iz Ukrajine, a 15% smatra da Srbija treba da uskladi sankcije prema Rusiji sa EU.

Da je trenutna spoljnopolitička pozicija Srbije ispravna smatra 55% ispitanika, a da je pogrešna 26%, dok 19% njih nije sigurno ili ne zna. Kada se postavi pitanje koja je to pozicija Srbije trenutno, 36% ispitanika smatra da je Srbija neutralna, 31% da je neutralna, ali i da naginje Zapadu, 24% da je neutralna i da naginje Rusiji, dok 7% smatra da je Srbija stala na stranu Rusije, odnosno 1% da je Srbija stala na stranu Zapada.

Na pitanje da li Srbija treba da uvede sankcije Rusiji, 72% ispitanika navodi da ne bi trebalo uvoditi bilo kakve sankcije. 16% ispitanika je mišljenja da potpuno treba uskladiti nivo sankcija sa EU, 9% smatra da treba uvesti najniži nivo sankcija da bismo na taj način pokazali stav da osuđujemo delovanje Rusije, dok svega 3% smatra da treba uvesti veći deo sankcija, ali bez obaveze usklađivanja sa nivoom EU.

Na pitanje „ko vrši pritisak na Srbiju u vezi sankcija, 51% ispitanika odgovara da je u pitanju jedino Zapad, 19% smatra da Zapad vrši pritisak, ali da i Rusija u manjoj meri vrši pritisak da se sankcije ne uvode, 20% smatra da u istoj meri pritisak vrše i Zapad i Rusija, 6% smatra da Rusija vrši veći pritisak, ali da je prisutan pritisak i od strane Zapada, dok svega 3% smatra da pritisak vrši samo Rusija. Samo 2% ispitanika smatra da pritisak ne vrše ni jedni, ni drugi.

U slučaju da balansiranje između Zapada i Rusije prestane da bude realna mogućnost, 46% ispitanika smatra da Srbija treba da stane na stranu Rusije, 33% da treba da stane na stranu Zapada, a 21% ispitanika nije sigurno. Uz ovo pitanje postavljeno je i dodatno pitanje zbog čega je to njihov stav, gde je najveći broj onih koji bi se svrstali na stranu Rusije potvrdno odgovorilo na mogućnosti da je to „zbog toga što je Zapad u ovom slučaju negativac“, „zato što je Rusija naš više vekovni prijatelj“ i „zato što Srbija nikada ne treba da bude na strani Zapada“. Ova tri odgovora dobila su oko 50% potvrda, dok je broj potvrda za mogućnosti „Srbija je u velikoj meri zavisna od Rusije“ i „Srbija je kulturološki bliža Rusiji“ nešto manji i iznosi oko 30%.

Kod onih koji smatraju da Srbija treba da stane na stranu Zapada u datoj situaciji dominira potvrda mogućnosti „Srbija je u velikoj meri ekonomski zavisna od Zapada“ sa 65% potvrdnih odgovora. Svi ostali odgovori, uključujući „Srbiji je mesto na Zapadu“, „Srbija je kulturološki bliže Zapadu“, „Srbija treba da se odvoji od Rusije“ i „Rusija je u ovom slučaju negativac“ imaju manje od 45% potvrda.

"72% ispitanika navodi da ne bi trebalo uvoditi bilo kakve sankcije, 16% ispitanika je mišljenja da potpuno treba uskladiti nivo sankcija sa EU, a 9% smatra da bi trebalo uvesti najniži nivo sankcija ..."

Kada su u pitanju oni koji su nesigurni oko toga na čiju bi stranu Srbija trebalo da stane, dominiraju mišljenja da „misle da je Rusija u pravu, ali da puno zavisimo od Zapada“, kao i da „ne vole Zapad, ali je Rusija ovog puta na pogrešnoj strani“. Ova dva odgovora dobila su 41%, odnosno 35% potvrda. Preostali odgovori, uključujući „ne volim Rusiju, ali je Zapad ovog puta na pogrešnoj strani“, „mislim da je Zapad u pravu, ali puno zavisimo od Rusije“ i „ne znam dovoljno o toj temi“ ne prelaze više od 20% potvrda.

U slučaju da Srbija uvede sankcije Rusiji, 67% ispitanika smatra da bi to dugoročno predstavljalo problem za Srbiju, 17% smatra da bi to kratkoročno predstavljalo problem, ali na duži rok ne bi imalo efekta ili bi uticalo pozitivno, 2% smatra da to ne bi uticalo na Srbiju, 8% smatra da bi to kratkoročno predstavljalo pogodnost, ali da na duži rok ne bi imalo efekta ili bi uticalo negativno, a 7% smatra da bi to dugoročno pozitivno uticalo na Srbiju.

Da se sutra održava referendum o ulasku Srbije u EU, 25% ispitanika sigurno bi glasalo ZA, 22% verovatno bi bilo ZA, 16% ispitanika verovatno bi bilo PROTIV i 36% sigurno bi bilo PROTIV.

Kada je u pitanju ulazak u NATO, 4% ispitanika sigurno bi bilo ZA, 6% bi verovatno bilo ZA, 21% verovatno bi glasalo PROTIV, dok bi 70% sigurno glasalo PROTIV ulaska u NATO.

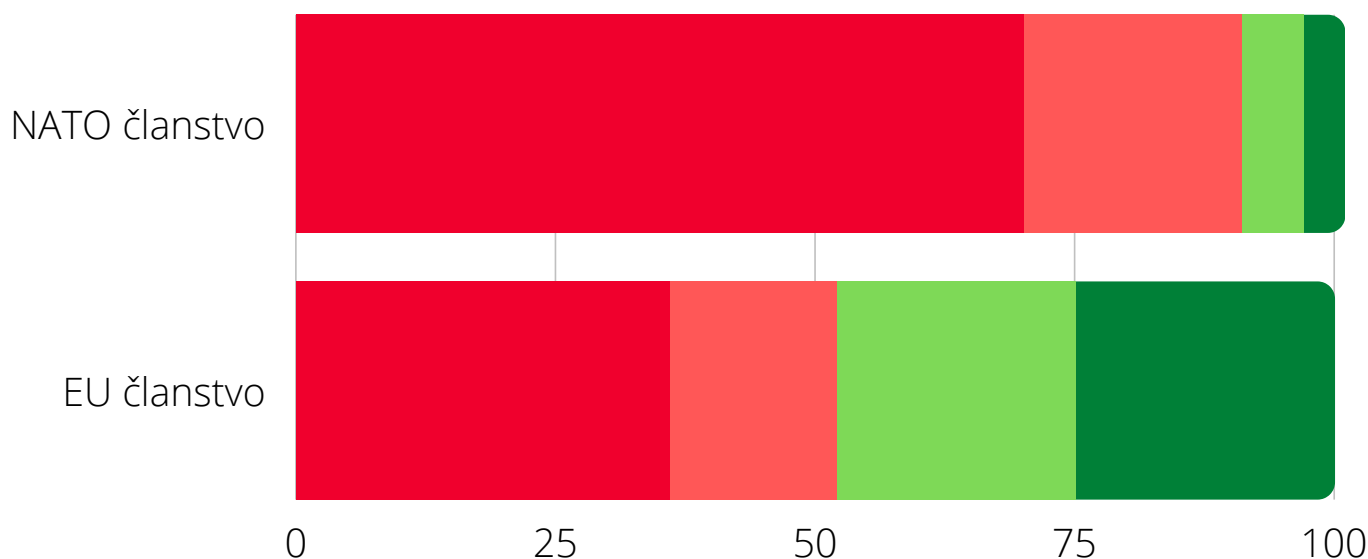
Najveći deo prethodnih rezultata navođen je bez neizjašnjenih ispitanika.

Podrška za EU i NATO članstvo i sankcije Rusiji

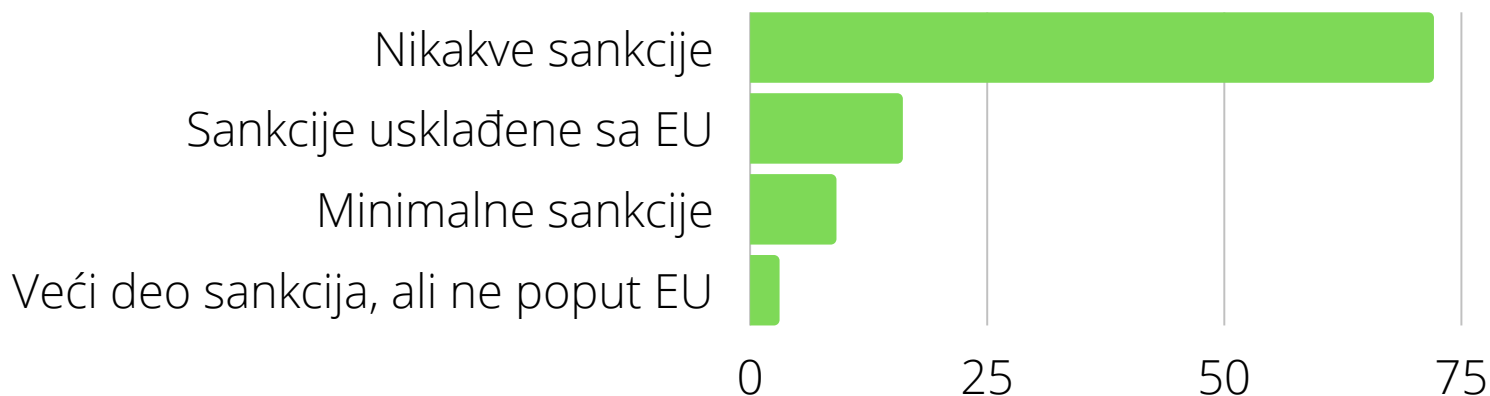
Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1285 ljudi na teritoriji Srbije (bez KIM) od 13. do 19. juna (bez neizjašnjenih)

■ Sigurno ne   ■ Verovatno ne   ■ Verovatno da   ■ Sigurno da

Srbija i sankcije Rusiji

■ Podrška

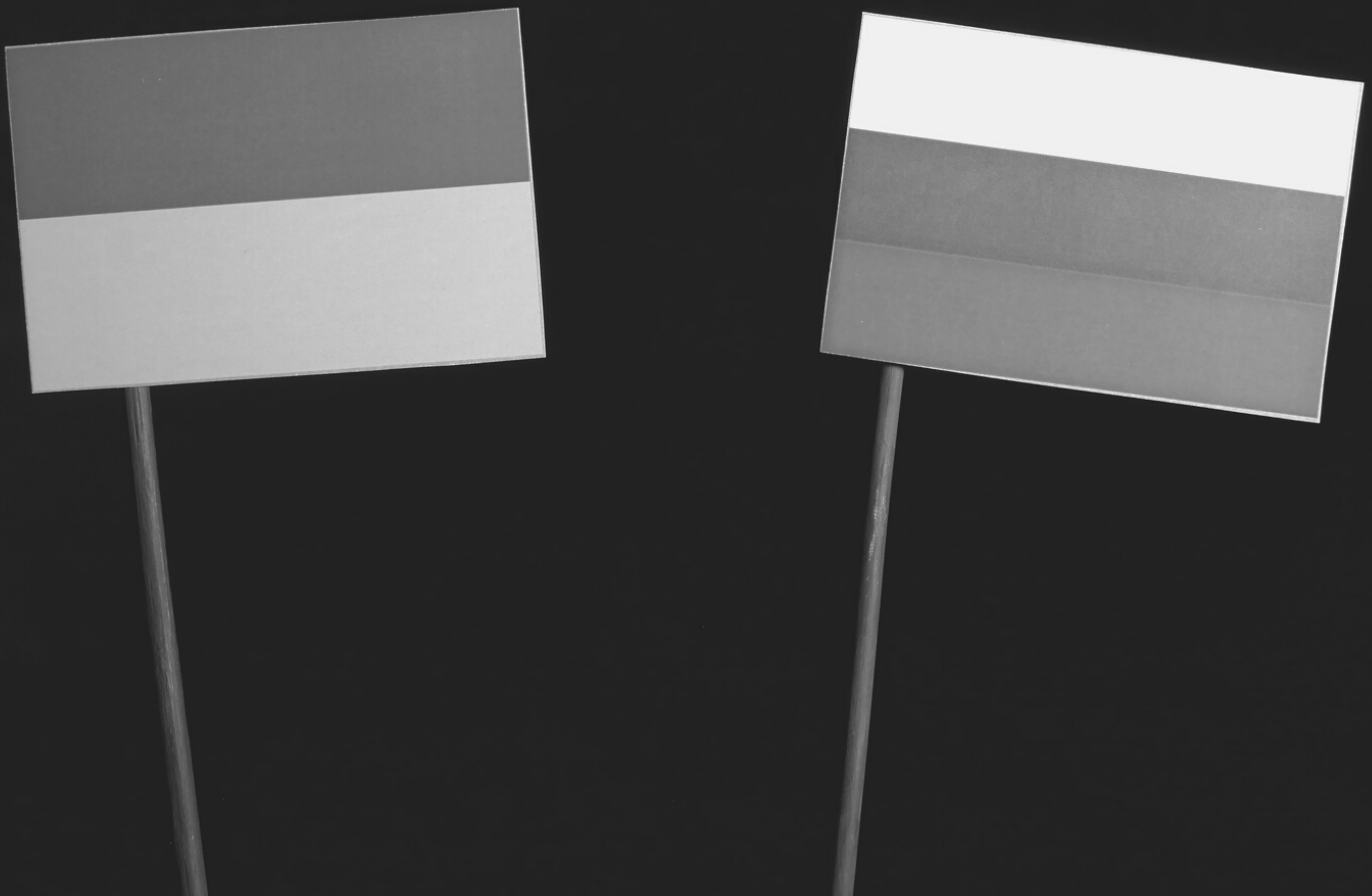

Glavni zaključci

- Najčitaniji mediji u Srbiji u proseku su povodom rata u Ukrajini i srodnih tema gravitirali ka ruskoj strani i bili su kritičniji prema Zapadu, a naročito prema SAD-u, NATO-u i Ujedinjenom Kraljevstvu, kao i liderima ovih država i organizacija.
- U domaćim medijima jači je antizapadni od proruskog sentimenta.
- U medijima je najčešće Zapad predstavljen kao krivac za rat u Ukrajini, ruska invazija kao "iznuđeni potez", a Ukrajina najčešće kao kolateralna šteta.
- Autoritarne države u medijima mahom su predstavljene pozitivno (Rusija, Kina, Belorusija), dok su demokratske države predstavljene mahom negativno (SAD, UK, Nemačka i EU članice, sem Francuske i Mađarske)
- Stavovi ispitanika se značajno poklapaju sa dominantnim narativima i sentimentima u medijima. I kroz fokus grupe i kroz istraživanje javnog mnjenja su primećeni glavni narativi i sentiment iz medija kao prihvaćeni kao istiniti od strane većine ispitanika.
- Vladimir Putin je u medijima negativnije predstavljen od države Rusije, a slična razlika u popularnosti u korist Rusije se može videti i kod ispitanika u istraživanju javnog mnjenja.
- U istraživanju javnog mnjenja stranu Rusije polovina ispitanika bira jer "Srbija nikada ne sme da bude na strani Zapada", dok oni koji biraju Zapad u većini to rade "jer od Zapada puno zavisimo".
- Mediji većinski predstavljaju Zapad kao stranu koja će pretrpeti veću cenu sankcija od Rusije, a u tome se većinski slažu i ispitanici iz fokus grupa i istraživanja javnog mnjenja.
- Evropska unija u medijima je blago negativno predstavljena, a stavovi ispitanika o EU su identično blago neto negativni, dok su u slučaju drugih zapadnih aktera sentiment mahom dosta negativniji sa izuzetkom Francuske.

Novi treći put, mart-jun 2022.

Sprovedeno u okviru projekta „Raising Awareness about Foreign Authoritarian Influence“ koji se sprovodi uz pomoć **National Endowment For Democracy (NED)**

Novi treći put

novi pristup za novo vreme